

Sto let na Kostanjevici.

Na praznik razglašnja Gospodovega, 6. prosinca 1811, je nekedanja svetogorska frančiškanska družina zapustila stari samostan sv. Antona Padovanskega v Gorici ter se preselila na Kostanjevico. To se je zgodilo, če se prav spominjamo ustnega izročila, v slovesni procesiji s presvetim Rešnim Telesom, ki se je preneslo iz frančiškanske cerkve, ki je bila obsojena, da se podere, v cerkvico Matere Božje „na Kapeli“, kaker tukajšnje ljudstvo našo Kostanjevico navadno imenuje.

Majhina je bila družinica, ki je prišla sem gori prebivat, Bogu služiti in Marijo častiti, 4 patri, 2 brata lajika in 1 terciar; pa Bog jo je blagoslovil, da se je pomnožila in v primerinem številu ohranila skozi celo stoletje.

Pomnožila se je zlasti, ko so se čez deset let, 1821, tukaj odperle modroslovske in dve leti na to tudi bogoslovske šole za vso hervaško-kranjsko redovno okrajino. Kostanjeviški sa-

mostan je postal tako najvažniši v tej redovni okrajini. Tudi provinciali so pogostoma tu stanovali, ker so bili izvoljeni iz mej učiteljev (lektorjev) tukajšnjih šol, ali ker so celo ko provinciali ostali učitelji.

Perva dva učitelja bogoslovja na Kostanjevici sta bila p. Vincencij Pance z Viča in p. Ferdinand Vonča iz Št. Vida pri Ljubljani. P. Vincencij je bil od l. 1820 do 1823 provincijalj in nato je ko prileten mož na zagrebški akademiji naredil svojo skušnjo ter prišel učiti cerkveno zgodovino in kanonično pravo. P. Ferdinand Vonča je dostal svojo skušnjo za nauk svetega pisma starega in novega zakona in jutrovske jezike v goriškem centralnem seminarju. On je bil izvoljen za provinciala leta 1835 in drugič 1838 ter je ostal lektor tudi ko provincijalj, dokler je l. 1840 na viziti v Nazaretu vmerl.

Za njima sta prišla p. Klar Vaskotti in p. Jernej, ali, kakor so ga sploh imenovali, p. Bartolo Večerina, Hervat iz Drage blizu Tersata. P. Klar je učil, kakor je znano našim bravcem, cerkveno zgodovino in kanonično pravo, pozneje pa dogmatiko; p. Bartolo pa sveto pismo stare, prvotno tudi nove zaveze. Oba sta ostala lektorja tudi ko provinciala.

Za poslednjim je bil izvoljen p. Evstahij Ozimek, lektor matematike in fizike, za njim štirikrat zaporedoma p. Friderik Hönigmann, učitelj veronauka, nemščine in tako imenovane filozofične propedeutike. Pervi in poslednji teh nauk je pred p. Friderikom učil p. Salezij Volčič, ki ga nismo prej omenili, ker je ko provincial svoj sedež si izbral v Ljubljani. Nasproti pa je p. Bonaventura Sell, ki je bil za p. Friderikom l. 1883 izvoljen za provinciala, tukaj si izvolil svoj sedež, dasiravno je bil do tedaj že nekaj let na Tersatu ko učitelj novicev ali tudi gvardijan; prej pa je bil tukaj lektor sv. pisma novega zakona. Vmerl je 19. marca 1885 ko poslednji provincijalj, ki je imel svoj sedež na Kostanjevici. P. Evstahij, ki je prišel za njim vnovič na kermilo, se je bil mej tem preselil v Ljubljano ter je ostal tam do smerti.

Tudi bogoslovska razreda kostanjeviške šole sta se predstavila l. 1884 na Kranjsko, v Kamnik. Čez deset let se je skušalo zopet jih zediniti. Res je bilo šolski leti 1894-5 in 1895-6 v novič vse vkup na Kostanjevici; ali 1896 se je bogoslovje vernilo v Kamnik. Za oboje skupaj je bilo v resnici že prej

pri nas premalo prostora in naslednja leta bi ga bilo še bolj zmanjkovalo.

Zdaj je torej že mnogo let na Kostanjevici samo prvotno tako imenovano modroslovje ali filozofija. To se je v začetku seveda po pravici tako imenovalo. Učila se je najberž le filozofija v navadnem pomenu in sicer, kaker bogoslovje, z latin-skim učnim jezikom. Ali pozneje pa je vlada zahtevala, da naj se uči po nemško. Hotela je namreč, da se imajo na Kostanjevici vzgojevati učitelji na več ljudskih šol in tri gimnazije, novomeško, karlovško in pazinsko, ki jih je morala naša redovna okrajina vzderževati. Prvotna filozofična razreda sta se morala torej vrediti popolnoma po predpisih za 7. in 8. razred javnih gimnazijev in sta imela pravico javnosti. To je terpeło do sedemdesetih let preteklega stoletja.

Leta 1870 se je novomeški glmnazij poderžavil, nekaj pozneje pazinski, nekaj prej karlovški. Tedaj vlada dveh kostanjeviških gimnazijskih razredov ni več potrebovala; naši redovni okrajini pa je bila pravica javnosti ne le brez koristi, temuč naravnost v oviro. Nekaj let se ni od nobene strani nihče zmenil zanjo; naposled je vlada naznanila, da ima prenehati. Nato se je začelo misliti od naše strani, kako bi se učilišče redovnim zahtevam in krajnim potrebam primerno prevredilo.

To je bilo zlasti potrebno, ko je bila l. 1883 redovna okrajina, vsled pomanjkanja kandidatov iz 6. gimnazijskega razreda, prisiljena sprejemati učence po doveršenem 4. razredu.

Ali o tih rečeh še nadalje govoriti, ne bi bilo tukaj na svojem mestu. Iz povedanega je zadosti jasno, da so frančiškani na Kostanjevici v tem 1. stoletju nekaj delali. Mnogo redovnikov se je tu učilo, ki so potem po raznih krajih mej Hervati in našimi Slovenci po nižjih in višjih šolah vzgajali mladino ali po naših redovnih ali drugih župah delali v dušnem pastirstvu. In tukajšni patri lektorji in drugi so tudi neposredno mnogo storili za verno ljudstvo bodi si v spovednicl v domači cerkvi ali drugod, bodi si na pridižnici po bližnjih ali oddaljenih cerkvah in ob določenih dneh tudi v domači.

Ali ne le drugim so pridigovali naši patri, tudi sami so napredovali — ne pravim v notranji pobožnosti, ker je bila ta lahko že pri prvih, ki so tu prebivali, prav tako visoka ali

še višja ko pri zadnjih; govoriti moremo tu le v unanjih vajah pobožnosti, ki so bile sicer mnoge iz starih časov ohranjene lepe in častitljive, vendar morda bolj domače in menj obile, bolj prostovoljne ko predpisane. Vsaj v drugi polovici stoletja pa smemo terditi iz lastne skušnje, da so predstojniki tako nižji, domači, kakor višji in unanji brez prestanka skrbeli, da se je vse čedalje bolj po občnih rimskih predpisih in odlokih vredilo ali se še zdaj vrejuje.

Naposled ne smemo pozabiti tudi materijalne strani. In tu gre priznati našim samostanskim predstojnikom ali gvardijanom obilo zaslug za vzdrževanja in dostavljanje, popravljanje, zboljšavanje in lepšanje cerkve in samostana in kar je zraven, ter za primerno prehranjevanje dostikrat prav obile družine.

Vseh samostanskih predstojnikov je bilo na Kostanjevici v dosedanjih sto letih 17; mej njimi so bili neketeri po večkrat ali zaporedoma ali s presledki izvoljeni. Naj stoje tu njih imena in zraven število let, kar jih je vsaki opravljal to službo: P. Rufin Zohar: 6; p. Mihael Jélarčič: 12; p. Krizostom Fogh: 6; p. Ferdinand Vonča: 3; p. Salezij Volčič: 9; p. Jernej Večerina: 9; p. Klar Vaskotti: 3; p. Evstahij Ozimek: 17; p. Friderik Hönigmann: 3; p. Pacifik Fister: 1; p. Bonaventura Sell: 2; p. Aljbin Bregar: 1; p. Evgenij Heglar: 3; p. Bazilij Dolinar: 16; p. Kalist Medič: 3; p. Edvard Ravstehar: 5; p. Kajetan Kogej: od zadnje jeseni do zdaj.

In zdaj nam ostane le še, da hvalo izrečemo Bogu, ki je varoval ta samostan skozi sto let vsake večje nesreče, in družini, ki je tu prebivala, mnogo dušnih in telesnih dobrot izkazal njemu samemu najbolje znanih. Bog ga ohrani na dalje, da ga bo, ko mine novih sto let, srečna redovna družina sè vso zadovoljnostjo mogla hvaliti, spominjajoč se tudi nas, ki bomo tedaj že davno vsi pri naših očetih in, upamo, pri ljubem Bogu.

Naša stoletnica.

Ko smo govorili zadnjič o naši kostanjeviški stoletnici, nam ni bilo še znano, ali se bo in kako in kedaj se bo obhajala; nismo torej naših vsaj bližnjih bravcev mogli še povabiti k dotični cerkveni slovesnosti. Ko se je pa vkrenilo, kar je bilo treba in je naš prevzvišeni Knez Nadškof drage volje obljubil v ta namen v naši cerkvi opraviti pontifikaljno sveto mašo berž v nedeljo po prazniku razglašnja Gospodovega, 8. prosinca, se je to hitro oznanilo po tukajšnjih katoliških političnih listih, slovenskih in italijanskih, in verno goriško prebivavstvo je bilo oznanila veselo.

V soboto, 7. t. m., se je cerkev opravila, koliker se je dalo v naglici, zlasti se je seveda veliki altar olepotičil sè zelenjem in cveticami, koliker je bilo v tem letnem času mogoče. Verhu zvonika se je razobesila velika černorumena cesarska

zastava, pod njo nad velika cerkvena vrata belorumena pa-peška. Zvečer, ko je odzvonilo k avemariji, je slovesno priter-kavanje in skromno razsvetljenje samostana in zlasti prostora pred cerkvijo in cerkvenega stolpa naznanjalo mestu in okolici praznik, kakeršnega na Kostanjevici, kar stoji, najberž ni še bilo in ga pač tudi nihče zdaj živečih ne bo v drugič videl.

Natančneje sta imela namen tega praznovanja pojasniti zbranim poslušavcem dva cerkvena govora, slovenski pred-poldnem mej veliko mašo, italijanski na večer pred slovesnimi litanijami, „Te Deum“ in blagoslovom s presvetim Rešnim Telesom. Za prvega je bil naprošen bivši naš provincijalj in ge-neraljni definator, sedanji gvardijan svetogorski v. č. p. Kon-štantin; drugega je prijateljsko prevzel prečastiti monsinjor prošt goriškega metropolitskega kapitula, državni poslanec dr. Faidutti, ki je poleg prevzvišenega kneza nadškofa tudi največ storil, da se je slovesnost lepo in srečno zveršila.

Za temi glavnimi vdeležniki moramo na prvem mestu imenovati našega sedanjega provincijalnega ministra v. č. p. Angelja, ki nas je že v soboto opoldne razveselil sè svojim prihodom iz Kamnika; ko lektor bogoslovja je ostal namreč tam tudi ko provincijalj.

Dalje bodita posebej imenovana prečastita kanonika go-riška, monsinjora Pavletič in Trevisan, ki sta pri veliki maši knezu nadškofu asistirala ko častna dijakona, v. č. gospoda korni vikarij vitez Sion in knezo-nadškofijski tajnik prof. Li-čan, ki sta tudi opravljala svoji službi pri altarju ob enim s potrebnim številom (11) gospodov bogoslovcev. Orglal je v. č. gospod kn.-šk. računski revizor Setničar. Ko posebej povabljeni gostje so bili nadalje pričujoči v. č. g. profesor bogoslovja dr. Srebernič, v. č. gospoda župnika Kokošar od Sv. Ignacija in Rojec mirenski; v. č. predstojniki ali zastopniki goriških sa-mostanov, kapucinskega, jezuitskega in vsmiljenih bratov, tudi dunajski prior in pater provincijalj vsmiljenih bratov; priču-joča sta bila tudi dva patra benediktinca, gosta prevzvišenega kneza nadškofa. Ko dijakon in subdijakon sta asistirala pri slovesni maši dva naša mlajša patra, p. Oton sè Svete gore in p. Bernardin, lektor našega domačega učilišča. Ljudstva pa se je sešlo iz mesta in okolice toliko, da je bila cerkev na-tlačeno polna in je bilo pri slovesnem vhodu kneza nadškofa,

kmalu po deseti uri, le z nekoliko težavo mogoče od velikih vrat se preriti v prezbiterij.

Mej vhodom in potem pri veliki maši so, pod vodstvom samostanskega vikarija in organista p. Aleksandra, peli naši pevci v posebno zadovoljnost prevzvišenega kneza nadškofa in gotovo tudi vsega zbranega ljudstva.

Po evangeliju je bila slovenska pridiga, ki jo je imel, kakor že rečeno, v. č. p. gvardijan svetogorski. Kaker natorno, je govoril o češčenju Matere božje, najprej na Sveti gori in potem na naši Kostanjevici; saj je bila namreč nekedanja svetogorska družina, ki se je leta 1811 iz goriškega frančiškanskega samostana preselila na Kostanjevico ter se tu v nepreterganem nasledovanju ohranila do današnjega dne. Kaker je ta redovna družina od leta 1566 do 1786, torej skozi 220 let na Sveti gori gojila češčenje Matere božje, tako od l. 1811 do 1911 na Kostanjevici; na Sveti gori pa se je zbrala pred 10 leti na novo ustanovljena frančiškanska družina ravno tiste kranjske redovne okrajine. In spomina vredno je, da se je to zgodilo, ko je to okrajino vodil današnji pridigar, p. Konstantin, izročil je pa novi redovni družini, v imenu kneza nadškofa Misija, samostan in svetišče svetogorko tadanji monsinjor kanonik dr. Frančišek Sedej, sedanji knez nadškof, ki je zdaj na prestolu sede poslušal slavnostno pridigo in po pridigi zapevši slovesni „Credo“ nadaljeval sveto mašo.

Sv. maša se je doveršila, kaker je v škofovskem obredu predpisano. Po maši je prišlo pa na versto, česer ljudstvo morda ni pričakovalo, ker se ni moglo na znanje dati o pravem času. Bralo se je namreč na glas v latinskem jeziku pisano naznailo iz Rima, da so sv. oče dovolili knezu nadškofu ob tej slovesni priliki vernim podeliti v njih imenu blagoslov, s katerim je sklenjen popolnoma odpustek za vse, ki v ta namen po vrednem prejmejo zakramenta sv. pokore in presv. Rešnega telesa. To se je nato povedalo zbranemu ljudstvu v italijanskem in slovenskem jeziku in potem je prevzvišeni knez nadškof na glas in slovesno podelil papežev blagoslov. S tem je bila dopoldanska služba božja končana.

Natorno je pa in navadno ob takih prilikah, da se po službi božji pri skupnem obedu tudi telesu da, kar telo potrebuje, in postreže gostom, koliker je mogoče, primerno njih

stanu in dostojanstvu. Vabijo se, da se jim spoštovanje in ljubezen izkaže in tudi oni sprejemljejo vabilo iz ljubezni in spoštovanja do tega, ki jih je povabil; saj bi jedli in pili doma morda lahko boljše ali vsaj bolj po svoji volji in zložnosti. Tudi pri nas se je vabilo, ne zastran dobre jedi in pijače, temuč zaradi ljubezni in spoštovanja, sloge in edinosti mej svetovno in redovno duhovščino in v znamenje hvaležnosti za dobrote, ki jih je prejemal samostan skozi dolgih sto let od tukajšne najvišje cerkvene oblasti in svetovne in redovne duhovščine, kaker tudi od vernega prebivavstva mesta in dežele. Seveda bi se bilo želelo povabiti mnogo več naših blagih prijatelov tako duhovnega kaker svetovnega stanu, kar pa že za voljo pomanjkanja prostora ni bilo mogoče. Naših gostov je bilo torej le nekaj nad 30 oseb, namreč prevzvišeni knez nadškof, monsinjor prošt, dva mons. kanonika in ostali že imenovani gospodje duhovniki in bogoslovci. Ko zastopnika svetovnega stanu pa smo s posebnim veseljem sprejeli našega blagega prijatelja in dobrotnika, blizu 88-létnega meščana goriškega, g. Petra Laščaka, ki v svoji visoki starosti še vedno lehkkih nog prihaja k nam na „Kapeló“ ter si upa peš celo na Sveto goro, in, kar je še posebno vredno, da povemo, z veseljem in brez naočnikov vsaki mesec prebere svoj zvezek „Cvetja“ — častitljiv starček, kaker jih je pač malo v naši slovenski domovini.

To so bili torej naši gostje. Da se jim je skušalo postreči, koliker je bilo mogoče, to je res in gotovo ni treba še le opravičevati. Vender ob takih prilikah ljudje ne sedejo za mizo le, da bi jeli in pili. Tudi pri nas je bilo pričakovati, da se spregovori od ene in druge strani slovesnosti primerna beseda, kar se je tudi zgodilo. Pervi je vstal naš v. č. p. provincijalj ter v prijaznem nagovoru pozdravil prevzvišenega kneza nadškofa ter ga zahvalil za Njegovo posebno naklonjenost do našega reda in tega samostana. Spomnil se je tudi dobrot, ki jih je prejemal ta samostan skozi vse stoletje od višje duhovne oblasti kaker od duhovnikov sploh, zlasti nekekerih že rajnih posebnih dobrotnikov, ki jih je po imenu omenil, dalje dobrot, ki so jih izkazovali samostanu goriški prebivavci o priliki nesreč, ki so nas zadele, zlasti leta 1878, ko se je vert spred samostana vtergal in v dolino sesul, in leta 1882,

ko je ob nevihti strela vdarila v dervarnico in je streha na nji in seno pod njo in več sežnjev derv pogorelo. Dobri goriški prebivavci so samostanu v obeh primerih radovoljno priskočili na pomoč, da se je škoda več ko popravila. Naj bi se nam ta naklonjenost in ljubezen tudi na dalje stanovitna ohranila.

Kmalu za p. provincijalom je vstal prevzvišeni knez nadškól in ž njim seveda vse omizje. V priserčnih besedah se je spomnil dogodka iz svoje mladosti, ki ga je prvič privedel v dotiko z našimi patri, zdaj večinoma že davno mertvimi, tako s p. provincijalom Friderikom, gvardijanom Evstahijem in tedaj še mladim p. Evgenijem. S pohvalo priznava Njegova Prevzvišenost, kako se je na Kostanjevici skozi vse preteklo stoletje mnogo delalo za vzgojo redovne mladine v korist goriške in sosednih škofij ter njih vernega prebivavstva ene in druge narodnosti in kako se je zraven znanstva gojila tudi cerkvena umetnost, zlasti cerkvena glasba, kako je slovel v starišem času v tem oziru zlasti po Goriškem tukajšni p. Rafaelj Ilovski in kako se je pozneje podpiralo cecilijansko društvo ter glasbo skušalo natančniše vravnati po cerkvenih predpisih. Želi, da bi se v vsakem oziru krepko nadaljevalo v korist našega vernega ljudstva in da bi mogli čez novih sto let, ko bomo mi vsi že davno zbrani pri naših očetih, naši nasledniki veseli obhajali drugo stoletnico.

Za Njegovo Prevzvišenostjo je čez nekoliko časa poprijel besedo v italijanskem jeziku mons. prošt, državni poslanec dr. Faidutti. Po dogovoru s knezem nadškofom, ki je govoril slovenski, pravi prečastiti monsinjor, hoče on govoriti v italijanskem jeziku, da se s tem pokaže enakopravnost obeh jezikov v goriški nadškofiji ter ljubezen in sloga, ki ima biti mej obema katoliškima narodoma. Z gorečimi besedami dokazuje, kako potrebno je to, obžaluje pa, da se v resnici mnogi na eni in drugi strani tega ne derže, obsojuje torej prenapeto in napačno rodoljubje — nacijonalizem — enih in drugih in želi, da bi bila naša Kostanjevica nekaka vez, ki bi družila obe goriški narodnosti v pravo katoliško edinost, eni in drugi v največo korist. — Navdušeni govor se je sprejel sè splošnim priterjevanjem in gotovo resno željo, da bi se katoliški poslanci ene in druge narodnosti prej ko mogoče sporazumeli in nadalje skupno se borili za pravice te in one.

Naposled je spregovoril, kajpada v našem domačem jeziku sedanji naš samostanski predstojnik ter izrekel priserčno zahvalo najprej Njegovi Prevzvišenosti knezu nadškofu, da je tako ljubeznivo vstregel našim željam, sam vse lepo oskerbel ter tako slovesno blagovolil opraviti službo božjo in tudi tukaj tako prijazno se vdeležiti; dalje pridigarjema slovenskemu, ki je že govoril mej sveto mašo, in italijanskemu, ki je imel govoriti na večer, pa je že tudi pri sv. maši ko „presbyter assistens“ opravljal svojo službo, ter je razen tega tudi v svojih italijanskih listih prijazno opozoril goriško prebivavstvo na našo slovesnost, zlasti s posebno prilogo tjednika „Il Popolo“, kjer je sam po Vaskottijevi knjigi in našem „Cvetju“ podal zadosti obširen pregled zgodovine naše Kostanjevice. Nadalje se je lepo zahvalil tudi prečastitima monsinjoroma Pavletiču in Trevisanu ter vsem častitim gospodom, ki so se kaker koli vdeležili slovesne službe božje. Ker so bili pa mej gosti neketeri gospodje nemške narodnosti, ki niso umeli slovenščine in italijanščine, je pozdravil nje v njih jeziku, kar se je sprejelo s prijaznim odobravanjem, in nato je sklenil spet po domače. Tako se je tudi slavnostno kosilo zveršilo na splošno zadovoljnost. —

Ob 4. popoldne je bila cerkev zopet natlačeno polna in nastopil je mons. dr. Faidutti ko italijanski pridigar. Vse je gotovo pričakovalo kaj posebnega in to je njegova pridiga tudi bila. Obsegala je seveda v glavnih potezah zgodovino kostanjeviške cerkve in samostana od začetka do naših dni ter spodbujala goriške prebivavce k češčenju Marijinemu sè zgledi njih pobožnih prednikov. Posebej je omenil tudi italijanski, kaker dopoldne slovenski govornik, naše rajne patre, ki so v preteklem stoletju za popravo cerkve in samostana ali v drugem oziru največ zaslug si pridobili, p. Mihaela Jélarčiča, p. Salezija Volčiča, p. Klara Vaskottija, p. Bartola Večerino, p. Evstahija Ozimka, ki ga je še sam poznal in je gotovo mnogim goriškim prebivavcem še dobro v spominu.

Po pridigi je isti gospod prošt s primerno assistencijo imel slovesne litanije, „Te Deum laudamus“ in blagoslov z Najsvetejšim, vse, kaker je pri nas navadno, v latinskem jeziku. Ko je opravilo pred altarjem minilo, pa so naši mladi pevci na koru lepo zapeli ginljivo slovensko božično pesem. S tem

je bila vsa slovesnost končana. Dan se je nagnil; nad ravno Furlanijo je bliščala prekrasna večerna zarja.

In ob tem času je prišel na Kostanjevico še en gost, ki ga moramo naposled tudi omeniti, sloveči italijanski frančiškan p. Avguštin Gemelli, doktor medicine, kirurgije in filozofije, ki je prejšnje dni v Terstu deržal svoje apologotične konferencije in je prav ta dan ob 7. zvečer imel napovedano tako zadnjo konferencijo v Gorici. Tudi on se je pri tej priliki navdušil za našo lepo Kostanjevico ter jo je končavši konferencijo priporočil svojim poslušavcem; sem gori, to je bila nekako njegova sklepna misel, naj se zatekajo v svojih verskih dvojbah iu stiskah, k Njej, ki je sedež modrosti in vzrok našega veselja.